

JÍME V KUCHYNI, dávám ti jídlo, ale podle tvých bezvýrazných očí, podle lhostejné hltavosti, s jakou polykáš to, co máš na talíři, podle tvých neurčitých odpovědí na mé otázky je mi jasné, že jsi duchem jinde. V hlavě ti víří sloky. A skutečně, uprostřed jídla odspěcháš k psacímu stolu. Nezbyvá mi než sklidit nádobí, ty už jíst nebudeš. Vařím hodně silný čaj, tiše položím šálek vedle tebe a zavřu dveře. Ty už jsi svým jemným a pečlivým písmem popsal celou stránku.

Několik hodin zůstaneš sedět s očima upřenýma na bílou zeď. Nesneseš žádný vzorek, žádný obraz, žádný stín na stěně, která je proti tobě. V každém z našich bytů stojí psací stůl v koutě, zády k oknu, nejlépe v malém výklenku vytvořeném pomocí napříč postavené skříně nebo poličky, která slouží jako zástěna. A vždycky s hladkým, prázdným bílým prostorem před očima.

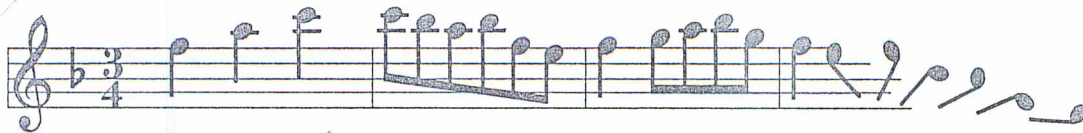
Ze čtyřadvaceti hodin, po které trvají pro tebe příliš krátké dny, trávíš průměrně tři až čtyři u pracovního stolu. Především v noci. Pokud máme jen jednu místnost, zdřímnu si vedle na posteli. Později, v našem velkém bytě, čekám a zkouším usnout na pohovce ve tvé pracovně, a tam mi čteš, cos právě napsal. Ta mimořádná chvíle v nočním tichu, kdy mi jemně hladíš obličej, abys mě probudil, a kdy mě se zarudlýma očima a hlasem ochraptělým ze spousty vykouřených cigaret necháváš objevovat svůj nový text, ta patří k nejsilnějším v našem životě. Pokaždé je to emoce, hluboké spříznění, dar toho, co

máš nejvzácnějšího, tvého talentu. Když se ptám, jak to děláš, odkud to přichází, co vyvolává tu naléhavou potřebu vrhnout na papír slova přesně v tomto pořadí, někdy bez jakýchkoli škrťů, dokážeš odpovědět jen naspulením úst, pokrčením ramen a pohybem paží, které rozpačitě rozhodíš na znamení, že to sám nechápeš: „Prostě to přijde, to je všechno.“ A dodáš: „Víš, někdy je to těžké.“

Celé hodiny kouříš, papíry zmačkané do kuličky vztekle házíš do koše, piješ litry horkého čaje, brnkáš na kytaru a hledáš nové akordy, zas se nehybně usadíš, jako fascinovaný bílou září lampy, a najednou vybuchnou nejhorší nadávky i smích, už to máš, přišel jsi na to, někdy jen na jedinou sloku, ale od ní se všechno skládá, navazuje a brzy ráno, když se pokoj zbarví svítáním a já se probouzím roztrášená nedostatkem spánku, mi triumfálně čteš svou celonoční práci. Jindy melodie vyvolává slova. Tehdy nespíme, protože ty neustále hraješ stejný motiv, vztekle skanduješ slova, až se spojí, zapadnou do sebe a stane se z nich píseň. Všechno je pro tebe objevné, jako citlivá deska zaznamenáváš emoce, ukládáš v sobě příběhy, přiživuješ své nadšení z prožitků a nic nenecháš stranou. Všechna témata dříve nebo později vyvolají báseň. Válka, sport, tábory, nemoc, láska, smrt, nic ti není cizí a člověk si může myslet, když čte všechno, cos napsal, že jsi prožil sto životů. Stal ses mistrem v napodobování zpěvu z určitého prostředí. Zloději a podvodníci, všichni z okraje společnosti, si myslí, že jsi byl léta ve vězení, některé z písní, které jsi napsal v 50. a 60. letech, patří v táborech k folklóru a starší lidé říkají, že si vzpomínají na ty texty, které podle nich vznikly dávno před revolucí. Je ti to k smíchu, ale zároveň tě to naplňuje hrdostí. Není námořníka, není letce, který by neuměl nazpaměť tvé písničky o moři, strašlivou *Spaste naše duše* nebo ohromující dialog dvou stíhačů při souboji uprostřed nebe.

Mezi tisíci dopisů, které dostáváš, žárlivě střežíš svědectví mužů a žen, kterým tvé písně pomohly překonat

nějakou tragickou chvíli v životě. Četla jsem je. Námořníci v ponorce uvěznění na dně ocelové rakve, horolezci ztracení v bouři, řidiči nákladůků zbloudilí ve stepi, kosmonauti potěšení v hvězdném prázdnu tvými humoristickými písničkami, mladí delikventi, kterým se po těžkých trestech vrací chuť žít, ženy, které se dokáží smát bez ohledu na život pod tíhou starostí, starci, kteří ti děkují, jak dobře jsi vzdal čest jejich za vlast padlým kamarádům, začínající umělci, kteří v tobě mají příklad a přísahají, že budou pracovat ze všech sil, aby se svému vzoru vyrovnali, nebo ho dokonce překonali. A taky vojáci z kontingentů, bojující na hranicích s Čínou, vracející se z „normalizačních“ misí v Československu nebo prostě odbyvající si své tři roky mobilizace, z jejichž upřímnosti a zmatku je ti do pláče. Ty dopisy, které dodatečně ospravedlňovaly tvé prorocké písně a o kterých jsi říkal, že by byly nejlepší obhajobou v procesu, který proti tobě bez přestání vedou tví cenzoři, zmizely. Ukradl je někdo, kdo se snažil zahladit ta příliš „skandální“ svědectví.

V roce 1970 jsi mi napsal: „Volal jsem matce, stalo se, že včera večer byla u N.G., jedné z mých známých z rádia, umím si představit, o čem se bavily...! Je to pořád stejná písnička, aby lidi věděli, „jaká je výjimečná matka“ atd. Mohla jít nejmíň na pět míst, k příbuzným, ale šla k mým „přátelům“. Bůh s ní! ... Dnes mám zlost, protože navíc zas přehrabovala a četla všechny mé papíry. Ale mé city k tobě jsou silnější než zlost.“

Zmizelo i mých asi patnáct set dopisů, které jistě hřešily příliš velkým milostným zanícením, stejně jako stovky telegramů, modrých motýlů našeho života, které k tobě přilétaly ze všech koutů světa, aby tě podpořily, povzbudily, uklidnily, aby ti řekly o mé lásce. Naštěstí zůstaly tvé písně. V nich jsou ty poklady uložené.

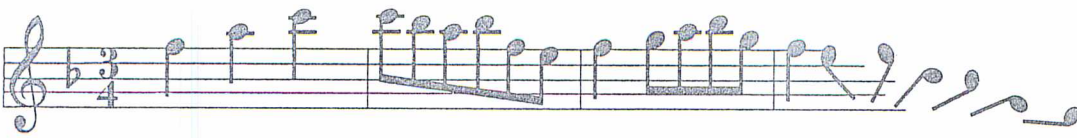
Někdy se vzbudíš a mumláš nesouvislá slova, vstaneš a vidím tě, jak nahý přešlapuješ, protože podlaha je studená, a tvá silueta se rýsuje proti bledému oknu, stojíš na jedné noze jako volavka. Zůstaneš tak dlouho, píšeš

na všechno, co ti přijde pod ruku, pak zmrzlý vklouzneš do postele a ráno spolu objevujeme klikaté a neurčité řádky. Jindy se zdá, že spíš, ale podle trhavých pohybů tvého těla vím, že promluvíš, a začíná litanie, říkáme tomu vyprávění vysněného filmu. Šílenou rychlostí popisuješ obrazy, které navazují jeden na druhý, vždycky barevné, často se zvuky, pachy, postavami, jejichž povahu a osud vykreslíš několika stručnými slovy. Obvykle je to nástin velké tragické básně. A skoro vždycky se jedná o Rusko. *Koně k nezkracení, Píseň o Rusku, Starý dům, Matka Volha* vznikly v ranním vytržení po takových vizích.

Básníci, kteří žili před tebou, neměli šanci používat magnetofon (a je jisté, že za Stalina by tě prostě a jednoduše zlikvidovali). Narodil ses v roce 1938, a tak kromě přežití využíváš i netušené techniky pro domácí zvukovou reprodukci. Každý v SSSR tehdy má, půjčuje si nebo si obstarává magnetofonové pásky. Bez toho zázračného přístroje by tvé dílo zůstalo pro široké publikum neznámé. Ani rozhlas ani televize nikdy neuvedly jedinou z tvých písní. Žádný časopis, žádné noviny neotiskly jediný řádek z tvého díla. Díky magnetofonu si text přečtený brzy ráno, zpívaný večer v divadle a pak u přátel po týdnu zpívá spousta lidí až daleko na Sibiři, na palubě lodí, které brázdí svět, na nejrůznějších místech planety v ruských a sovětských společenstvích z první (1917), druhé (1945) i třetí (1970) emigrace. Staří, mladí, o něco později studenti ruštiny se stejným nadšením poslouchají a komentují tvé písně a žijí z nich. Při koncertech doma, ale i v cizině radostně zjišťuješ, že texty, o kterých sis myslel, že je uslyší jen několik blízkých přátel, jsou ve skutečnosti známé a žádané při každém představení. Někdy jsi je zapomněl a publikum ti napovídá slova, v Paříži v Elysée-Montmartre, na poetickém večeru v Saint-Denis, v Římě, v New Yorku, v Los Angeles nebo na různých univerzitách v Americe, v Maďarsku, v Polsku, Bulharsku i v SSSR, před čím dál větším obecenstvím získáváš potvrzení o úspěchu své práce. Jednou počítáme, že tě při reci-

tálech za celá ta léta slyšelo kolem pěti set tisíc lidí. Když člověk ví, že je to pokaždé hrdinský čin, silný zážitek, že se doprovází na kytaru a zpíváš sám, většinou bez jakéhokoli jiného ozvučení než s konferenčním mikrofonom, ten počet je fantastický. A ti, kteří tě slyšeli z pásku, se nedají spočítat. Bezpochyby desítky milionů. Jen náklad desek vydaných v SSSR pokaždé přesáhne několik milionů. A jedná se jen o pár titulů, nanejvýš patnáct.

V posledních letech se budeš chystat přejít k próze. Uděláš několik pokusů, napíšeš povídky, scénáře, pokusíš se zpracovat témata, která máš rád. Určitě tehdy cítíš, že poezie ve formě, v níž jsi ji rozvinul, jako zpívaný text s doprovodem kytary, je už příliš omezená. Budeš mít chuť přejít na jiný rytmus, rozšířit rámec svého psaní.

Čím dál víc se začnou vynořovat metafyzické otázky a pronásledovat tě. V našich rozhovorech se bude neustále vracet otázka smrti. Odešlo mnoho blízkých a přátel.

Velice vážně uvažuješ, že strávíš několik měsíců ve Francii a budeš tam psát, jak budeš chtít, říkáš, že odejdeš z divadla, jehož disciplína tě čím dál víc tíží. Rozhodnu se vrátit do svého velkého domu u Paříže, abys tam mohl v klidu pracovat.

Začátkem roku 1979 renovuji vilu v Maisons-Laffite, po šesti letech nepřítomnosti se tam stěhuji s pocitem štěstí. Ty po tu dobu dál píšeš, třídíš, necháváš přepsat na stroji své texty a opravuješ je. Vždycky žasnu nad péčí, kterou svým písemnostem věnuješ. I v nejhorších stavech, kdy se všechno v domě může rozbít, darovat, ušpinit, roztrhat nebo třeba vyhodit oknem, nikdy nikdo nedá z tvého stolu pryč ani list, třeba jen s několika čmáranicemi. Všechno je a zůstane pečlivě srovnané v barevných papírových deskách a ani to, co vypadá, že se tu jen tak povaluje, nikdy nezmizí. Byt může být vzhůru nohama, ale nikdy nikdo nevyhodí ani kousek papíru se sebemenším zápisem. Ty, který jsi velkoryse plýtvál svými věcmi, silami i svým životem, jsi nikdy neztratil ani neponičil žádný ze svých textů.